

2668

సమీక్ష

జ్ఞాతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక

సంపాదకుడు: విద్యాన్ బిల్కసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 11

రాజ్యము హిందూ ప్రవరము 16 3-1988 (1-4-1988)

సంచికలు 10, 1

— ఈ సంచికలో —

1. రవివర్మ చిత్రాల్లో కరుణారసం	..	1
2. శ్రీ సాహిత్యభారతి	...	8
3. ధూర్జటి చేసిన రాజదూషణ	..	6
4. వేముగంటి సాహితీ సమాలోచన	..	8
5. జలిబిలి పలుకుల వెలది - కైసరుల కైమోడ్పులు ...		9
6. దీనకల్పద్రుమ శతకము - సమీక్ష	.	18
7. ఆంధ్రము - తెనుగు - తెలుగు	..	16

రాజ్యపు సంచికలో - గౌరవీలైన, బావీరాబా అసంపూర్ణ నవలలు, సంస్కృత సాహిత్య చరిత్ర, కథా చక్రవర్తి చింతా దీక్షితులు మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును.

చలదా : సంవత్సరమునకు రూ. 12.00.

అర్ధసంవత్సరమునకు రూ. 6.50.

విక్రయకర్త

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు నీతారామశాస్త్రి
Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

రవివర్మ చిత్రాల్లో కరుణారసం

— టి. జి. తిరామూర్తి

“ఏతోరసః కరుణ ఏవ నిమిత్తభేదా
ద్విన్నఃపృథక్పృథగ్వాక్రయతే వివర్తాన్
ఆవర్త బుద్ధుడ కరంగమయాన్ వికారా
సంఖో యథాసలిల మేవ హితత్వమస్తమ్”

అని భవభూతి మహాకవి కరుణరసాన్ని
కొనియాడి దాని మాతృ స్వరూపాన్ని
వివరించారు. ఒక వ్యక్తి ఎంతకంత వ్యూహ
యైనప్పటికీ అతని తీవ్రతలలో కనీ
సం ఒక్కసారైనా కరుణ రసాకృష్టమై
తాక తప్పవన్నట్లే, కవి యనిపించుకొన్న
దాని కావ్యంలో ఎక్కడో ఒకచోట
కరుణానికీ తావుండక తప్పదు. చిత్రకా
యని చిత్రాల్లో కరుణరసాన్ని పోషించిన
చిత్రాలు కూడ ఉండడం సహజం.

సుమారు రెండువేల సంవత్సరాల
నాంచి చేదీప్యమానంగా వెలుగుతూచచ్చి,
పందొమ్మిదో శతాబ్దంతానికి అరిపోతో
కున్న చిత్రకళాజ్యోతిని చూడవోసి,
వచ్చి ఎగద్రోసి, వెలుతురు ప్రసాదించ
లేసిన భవభూతి, అధునిక భారతీయ చిత్ర
కావ్యంలో తనకంటూ ఒక స్థానాన్ని,
ప్రత్యేకతనుసంతరింప లేనట్లన్న మహా
వ్యక్త మానవమూర్తి, చిత్ర కళారాధ

కుడు రవివర్మ, ‘రవివర్మకే అందని ఒక
ఒక అందానివో!’ అన్నంతజ్యోతిని గడిం
చారు వీరు.

రవి వర్మఅనేక పురాణాల్లోని, కావ్య
ల్లోని ముఖ్య పాత్రలను, సన్నివేశాలను
ఆధారంగా చేసుకొని తన చిత్రకళా
నైపుణ్యంతో అనేక పారాజీక చిత్రా
లను నిర్మించారు. వీరు పురాణ కథా
విషయ చిత్రాలను నవరసాలుల్ని పడు
నట్లు చిత్రించారు. రసోత్పత్తి విష
యంలో కవికంటే చిత్రకారుడు ఎక్కు
వగా శ్రమించాలి. చిత్రకారుడు కూడా
శృంగార రసోత్పత్తి కలుగజేయడం
కంటే కరుణరసోత్పత్తి అధికంగా శ్రద్ధ
వహించాలి. శృంగారం కావ్యప్రకృతికి
సంబంధించింది కాగా కరుణం అంతః
ప్రవృత్తికి సంబంధించింది. చిత్రంద్వారా
కరుణరసోత్పత్తి కలుగజేయడం పరిణా
ప్రజ్ఞలైన కొందరు చిత్రకారులతో సాధ్య
మవుతుంది. అట్టివారిలో రవివర్మ అద్యుడు,
ఆరాధ్యుడు.

రవివర్మ కొన్ని పారాజీక చిత్రాల్లో
కరుణరసాన్ని ఎంతో సామర్థ్యంతో

పోషించారు. వీరు చిత్రించిన అనేక
పారాజీక చిత్రాలకు రూపకల్పన చేయి
దలచినాట్టిఒక్క సరసింహంగారు అంతా
చిత్రాలను మాలికల్లో అభినయించి కథల్ని
రసాన్ని ద్వీగుడి కృతంచేసి మహిమగా
తారస్థాయికి చేరారు. ఆ విధంగా చిత్రి
వర్మచే చిత్రించబడి, ఒక్క సరసింహం
గారిచే మాలికారూపం దాల్చిన కరుణర
సోపిత చిత్రాలను పరిశీలించడమే ఈ
వ్యాసోదేశం.

రవివర్మ చిత్రించిన ‘మోహినీరక్తాం
గడ’ కరుణరసోపిత చిత్రాల్లో ఒకటి.
ఈ చిత్రంలో మోహినీతన భర్తొత్ప
బడి బాలుడైన కుమారుని చంపడానికి
ఉద్వృత్తుడైన రుక్మాంగడిను, పాత
ప్రక్కనే మూర్ఛపడిన వింధ్యావళిడిని,
ఆమె మట్టు ప్రబల సుమర మెరితిగా
చిత్రింపబడ్డారు. ఆయితే చిత్రసమూహ
వలన అందరినీ ఆయాపాత్రల బహిష్కా
కృతినిబట్టి మూలమే కరుణ రసోత్పత్తి
జరగనుంది. ఈ చిత్రం చూడ ప్రభావము
లేనట్టివాడురక్తాంగడుమాలతీ మోహ
కను ప్రాణి కరుణరసాన్ని ద్వీగుడివర్మ

య. మాలికలో ఆయాపాత్రల మనః
స్థితిని చిత్రించడం వలన కరుణ
నిన్ని మరింత వివరంగా చిత్రించడా
నికి అవకాశం ఉంది. రుక్మాంగదుని చంప
నికి ఉద్వేగపడుతూ గుంధార్వవలీడవి
లకు కారణమైన మోహినిని,
మూ

పాపలకు మెసల్తూ గొడ్డాలైన యీ
ప్రేమిని, 'తే కానక లభియించె! చా!
కా! నీ, తేత్రవడిక ధాల్ పై,
ండక నిలుకంక తేర్చు'

ని పెల్లవికిన కోకాన్ని ఆపుకోలేక
స్వపడింది.

వలం విమిశ్రం తనను జంపడానికి
గ్రీవదైన తండ్రితో ధర్మాంగదుడు
లంబమై నాకంఠంబును ద్రుంచి,
కేమునెనక నిల్చుకొమ్మ' అనే (వసి
లని) మాటలు వింటే వృద్ధులకు కద
మౌనుకుండా!

కర్మకపురుషుల చిత్రంలో తనను
సెట్టి పోవుతున్న కుర్మక పెనుక
కున్న పురుషుడు చిత్రించబడ్డాడు.
చిత్రానికి మాలిక బ్రాహ్మ సెట్టివారు
శ్రీ వెంటబడిన పురుషుడు 'పోదు
పైదలికే చనుటతో సరిపెట్టక,
బ్రాహ్మణ, యువులను దోచుకొంటు
ంటుంది మింటికి నాకేకెట్టులా,
శ్రీ మణినిల్చు?' నని వృద్ధులకు విదా
గా రోదించాడని వర్ణించి కరు
న పోషించారు.

జలవిలాపం, అనే చిత్రంలో అసు
రాలొప్పున ఇందుకుంటున్న పట్టుకొని
యన్న అలాడు చిత్రింపబడ్డాడు. ఈ
సాహ్చర్యంగా తేసికొని సెట్టివారు
కన ఆవిలాపం' అనే మాలికలో
మంజునాథుడు అర్జునానికి విగ
యంబున ఇందుకుంటున్న లీక అంకంలో

చేర్చుకొని అలాడు ఈ విధంగా చూపు
స్తాడు.

'నిజముగ జీవముల్ దొరగి
నీవు ననుక విడనాడిపోతివే,
బుజామతి, యోగురూపవతి
యందునుతీ, నుక్కతీ, సతీ?

.. ...

గజగమనా అకాలమృతి
గంటివే! అయ్యయ్య! అయ్యయ్య! అయ
య్య! జగతి శాంతిని నీవు
యందివే! నమ్మకం బాంక బాంక, ఈ

ప్రజలకే నేల! యెలనీరి?
రాజ్య మిట్టికి? తీవ్రమే! యా

తృణానిటుమీదట, దళర
థా! యువ శత్రుకే! నాథ! యంచును
దృఢయగ కాంతరస్థితిని

బొందు నెవ రనుచున? .. లోచనం
బుజుల కక్రపులో హిమము
పోలిక దోచుటకేసి గానీచే
గజవిజయైన మోము నెడగా

గడుఁబాచిన బాహుయుగమున,
గజగజలాడు మేను, నధి

కంబన నారికి గురులై చెలం
గజకునిభంగి నేడెప్పు; అది
గన్గన, తాళయిన గరంగ వే?

ఈనీతిలోనున్న అజానిగోడు వింటే రాత్రి
నా కరుణతాయంటే ఎంత పాపంబొ
దయమైనా చలింపక మానరు కదా! ఈ
చిత్రం ద్వారా అటు రవివర్మ, మాలిక
ద్వారా ఘట సెట్టివారు కరుణరసాన్ని
'న భూతో నభివ్యుతి' అన్నట్లు వర్ణి
పోషించారు.

'నీ కాళోకం' అనే చిత్రంలో
అశోక వనంలో విలసిల్లున్న నీల చిత్రించ
బడింది. ఈ చిత్రమధారంగా నీల విల
సిల్లుకు తీరును, స్థితిని అక్షరబద్ధం
గాయ మాలికలో వృద్ధులకు వర్ణిం
చారు.

'కన్నులం, బృహదతి సాంద్రధారలు గ్రు
వింపగ, స్నానము లేని శేనుక

అమృతం కాంకాలముగ
మబ్బున మోసిన చంద్రులైన
శుభము తోటంగు మోము తన
కోకము తెల్పు, నకోక బాలిలో

ర్భువము దృవకర్ణులించిన
చాచ్చుననుండే విచల్ల చిత్రము'

ఈనీతిలోనున్న నీలను చూస్తే కంట
తడిసెట్టిని వారుండరు! దా. మని ఇక్కడ
కరుణాని శేమి కొడుకే!

'దమయంతి విలాపము' అనే చిత్రంలో
అరణ్యం మధ్యలో ఒంటరిగా విలసిల్లుకు
దమయంతి చిత్రింపబడింది. ఈ చిత్రా
నికి మాలికాపరంగా రూపకత్వన చేస్తూ
సెట్టివారు దమయంతి యొక్క దయనీయ
మైన స్థితిని కళ్ళకు కట్టినట్లు వర్ణించారు.
భూరారణ్యంలో నలవిన ఒంటరిగా
విడిచిపెట్టబడిన దమయంతి

'ఈ! నాథా, కరుణాసనాథ, యిటుల
వ్యాధింబుగా నమ్మని

ర్యానుద్యంబయినట్టి భూరవననీ
తుక దింతి చన్నావే! యే

నీ నామితగలట్టి నీ కరుణ యే
నీ నీడు ప్రేమంబు? ..

బ్రాహ్మణ ఇకనాన దిక్కవరు? ...
మేనో శంసన్న తెగం

గానీ చేతను ద్రుంచిపోవునెడ ని
క్కప్తులు లేకుండు! ఈ

కామం బాసిన యోదనీతి నయితిం
గాంతుండ, నీవుండమిద,

గ్గానింబొందితి, గాళ్ళు మండ, నికదా
కన్ దుర్భరంబు'

అని రోదిస్తుంది. ఈ రోదన చిత్రంలో
మనకు వినిపించుకుండా! ఇది విన్న ఎవ్వరి
కైనా వృద్ధులకు నీరసంబు కలుగ

శాస్త్రవత్సాసినూ సర్వత్రా నీని గ్రహా
శానికీ శేటి యువకులు కంకణం కట్టు
కోవాని నూచించటం ముదావహం.
శ్రీరామంగారి శుష్కతరంపై గల
ఎక్కువ ముక్కురవ తావ్యానం మచ్చు
కునక.

తాచీని నుండి పరివారరవ వ్యాక
రణ చాచీని శ్రవవాళావు మలుపులను
అందంగా చిత్రించిన కలంకవంశ గల
శ్రీరామంగారు వృత్తిచారణాంబుధిని
తరచి పొందిచ్చి అందించిన వ్యాకరణా
మృత భాంధుల వాల్మీకివ్యాసం.

కళయ్యా, కాస్త్రమైనా వాటికొండ
కొమ్మరినిల్లికెలిగేది తాత్త్విక దర్ప
నశే. వ్యాకరణ దర్పర ప్రతిపాదితసోఫుట
వాచాన్ని సమీక్షిస్తూ శ్రీరామంగారు సోఫుట
కట్టనిర్వచనము, శబ్దాద్వైతము, పరాప
త్యప్రీత్యుపాద వర్ణనము చేసి 'వ్యాక
రణ' మనే సుసూక్తిరము వ్యాసా 'పర'
అనునీ నిర్ణయింపబడిన పోఫటాన్ని
బట్టింప చేశారు.

కలింగాంధ్ర కవిత్వంగవుడైన శ్రీభోగ
రాజా నారాయణమూర్తిగారి కావ్య
ప్రహార 'ప్రత్యక్ష రాఘవాన్ని సింహాస
నాకనం చేస్తూ శ్రీరామంగారు కృత్రి
కర్త చూపిన తెలుగు మెలకువలను వాటి
సాధారణ స్థితిని, రచనాశీలాన్ని పరిశీ
లించానీ పరిచయం చేస్తూ, కరుణరస
మాధుర్యాన్ని చవిచూపారు. భోగరాజా
గుండెల్లో గోపన్న గుడికట్టుకున్నాడు.
శ్రీరామంగారి గుండెల్లో భోగరాజే బి
రాడై విరాజిల్లాడు.

చదువరికీ కావలసింది 'భాషావార్తం'
భాషానిమితుదామంతో దానన భావ
మోత్రం కావ్వలం. చిరంతన సత్యా
అతో జూడిన భావాలను వెల్లడించడానికీ
వయో భాషాభేదం ముగిస్తూ ఆని నియా

పించింది తోడవత్తు. ఈమె ప్రేంచి
భాషలో నవలప్రాసిన ప్రభుమభారతీయ
నవలామణి. అంగ భాషలో సైతం అనర్థ
రంగా ఉపవ్యవించగలిగి, పాశ్చాత్య
భాషాసౌందర్యాన్ని ఆకళింపుచేసికొని
తోడను గూర్చి రసరమ్యముగా ఆమె
రచనలోని అందాలను తెలుగున కంది
ంచిన శ్రీరామంగారి సత్కృష్టి సదా హర్ష
ణీయం. వీరు అనువాద రచయిత్రుగా,
స్వతంత్ర రచయిత్రుగా తోడవత్తుచేసిన
భాషానివా ప్రతాన్ని పట్టించారు. భార
తీయ సంస్కృతికీ, విజ్ఞానానికీ జలగుడిది
మెరుగుపెట్టి అగ్రతాంబూలం అందుకున్న
విరుషీతుణ్ణి తోడవత్తును కేవలం రెండు
దశాబ్దాల చిరుకప్రాయములోనే ఆమెను
బలిగాన్న విధిని శ్రీరామంగారు కపించి
నంతకుని చేశారు. తోడవత్తు వారి వాక్యశక్తి
ముటువంటిదికా వుంటే!

తొమ్మిది వత్సరాలు నిండకపుర్యమే
జేదాధ్యయనంలోను, స్వార్థంలోను
సంస్కృతములోను ప్రకంసనీయుమైన
పాటవాన్ని సంపాదించి, దేశోత్తము
లుగా కాస్త్రరత్నాకరులుగా, మహా
మహాపాధ్యాయులుగా రూపొంది విజయ
నగరకీర్తి కీటుంగా తెలుగొందిన అపర
తాత - శ్రీ తాతా ముఖ్యరాయుడుకాస్త్రీ
గాయ. కళానిత్రాస్త్రులైన వీరు నుడుప్రసా
దంతో చిత్రప్రభలు తెదజ్జలారు. చేటి
మన కంకరమతానికీ పూర్వయాతమైన
ఉపనిషద్వివేచనకీ తొలి ఊపిరిపోశారు.
దక్షిణాదినిపున్న విశ్వవిద్యాలయాల్ని
రాయుడు కాస్త్రీస్వార్థోపన్యాసాలన్న
శ్లోకతో ప్రతిఊటా వ్యాకరణాలంతా
కాస్త్రీప్రసంగాలు నిర్వహించాలని
సూచించిన శ్రీరామంగారి కాస్త్రీగారి
పట్టగల గౌరవప్రదత్తులు తెల్ల దొడు
న్నాయి.

అణి మెరుగు ముత్యైత్ర బాహురపు
ముగ్గులను ఇంతప్రపత్తర వర్ణనలో చేతు
కుర చూపాడు. దాన్ని మించిన మించు
పల్లి వర్ణనలో 'సరములు గూర్చు ముత్తి
యెత్తు బాణంలీల గృహంబులన్నింటి, శ్రీ
నిడదవోలు వెంకట్రావుగారు తెలుగీ
పాలు పందించటంతో మించిపోయారు.
కృతిఅగ్రహారంలో ముడిగుడిబడిగడై
అంగడి ఉండే వటు. కలింగదేశానికీ వెం
దిన ప్రాచీనగాథలూ వెలుగు తేనెసోనలు
కురిపించారు నిడదవోలువారు. త్రాగుడే
తేని ఆ మించుపల్లెలో తెల్లనైట్టి తర
వాణి తేటను ఉటంకించిన శ్రీవెంకట్రావు
గారి మాట అటుంచి అటువంటి పద్యాల
నుదాహరించిన శ్రీరామంగారి తేటవిదను
తెలుగీ ముక్కువను మెచ్చుకుండా ఉండ
లేను. స్వభావోక్తికీ పట్టం కట్టిన యీ
మించుపల్లి అవర్ణాలు శేటి గ్రామాంతకు
సైతం ఒజ్జువారు లలి లెప్పకకప్పుడు. నిడ
దవోలువారి తెలుగుబానుడినై గల అధి
కారాన్ని శోదావారణముగా విమోచిం
శ్రీరామంగారు తెలుగుభాష, తెలుగు
కల్పాంతో వ్యాపాన్ని ముగించి అవరంజి
మువ్వల తెలుగీదనమునై తమ ముక్కురవను
ప్రకటించారు.

దీనాకండని, దీనాకానియని ప్రభు
వుతో శ్రీరామంగారి కలము దాగిదు
ముతలాడింది. ప్రకృతిలో పరమాత్మను
చూ (పి) మూనే పగులు మానవుని ప్రతి
నిధిగా ఆదేవం చెందుతూ ఒక్కక్షణ
మైనా మనం యిద్దరము విడిపోకుండా
వుండే మనోఅట ఏదైనా ఆడుకుందా
మని నవధాకక్షిలో కృష్ణార్ధక్తి ప్రవీ
యైన వరుణునిలా దైత్యుగా వెన్నవం
గి తో వ్యాకవహారముగా మునుకునై
కొరటంబూ శ్రీరామంగారి వెన్నుకును
వ్యక్తమూరుంది ఆత్మాశ్రయ కవిత్వానికీ
మార్మిక వాదానికీ మచ్చుకునక యీ
దాగుడు మూతలు. ఇందులో సైతం తా

పైరీ మీ దాగుడు మూలలకు సాక్ష్యము లిలికించి, చాత్రాని కీ వ్యాపకము చేసెదన్.

కళాప్రభులైన తండ్రికొడుకులు మురళీపురి, గిడుగు వెంకట్రామయ్య పంతులుగారు, వెంకట సీతాపతిగారు కిరామంగారి కలహమును తప్పించు కోలేకపోయారు. అనేకం చేసి, వారెవరూ గారి కలంకాన్ని సామగ్రిలకు మునిగి ఆపకొందరం చేసే బాటలుంటుండేవని సవరణావధు వాగమూలను దైన శ్రీ వెంకటరామయ్యగారిలో హిందూ కోసని మామూలు. భారతీయ భాషలపై పరిశోధనగానించి, 'లింగ్విస్టిక్ సర్వే ఆఫ్ ఇండియా'లో చిరంజీవియైన గ్రీన్స్టాన్ వరను సైతం సవాలుచేస్తూ పరిశోధననిగా వేలెత్తిచూపి 'పరేంగ్ - రేయి' అనే కైత్రుల ప్రాంతపుకొండ భాషను వేర్వేరుని నిరూపించి, పరిశోధక సమ్రాట్ గా వన్నెకెక్కిన సీతాపతిగారు కిరామంగారికి ప్రీయతములు.

దాగుడుమూలలాడిన కిరామంగారు ఒకటి తీసి గుండె పైకి చూడో అన్నట్లు 'పాపాయి' లో పాపాయిలా కలసిపోయారు. అపర కల్పిత పోయారు. లాల్ మోరే లాల్ కీ జత దేఖాంతరాల లాల్ దేఖన మొగ్గ అ, మెరి హాగయి లాల్ అన్నా దానాడు కలియ, అంటే విడ్డ నాడు ముద్దవిడ్డ, ఎటుచూసిన ముద్ద విడ్డ! విడ్డను చూడగ పోకగ పోతే ఆ విడ్డనుకీ అన్నాడు. కళాకపటం తెలియని పిల్లలా దేఖదు చల్లనివారి, మదిరామంగాయా అటువంటి కరుణా మయాలి అడుగుడునూ ఆశ్రయంతో ముంచెత్తిన పాపాయి రచనలూ యూ షాన్ కాల్ వి చెల్లివ, దట్ కెక వి చెల్లి లో అన్ననిబాన్ని అద్దవట్టాయి.

ఈవ్యాసము సాహిత్యభారతి నుదుటి లిలికించి.

ఇదీ భావపక్షం. ఇది కళాపక్షం చూద్దాం.

శ్రీసాహిత్య భారతి ఎడవయ్యోడపై సహజముధుర కవిబోధన విడ్డడు మాట మృత్యో ఊతులాడు తున్నాడు. మహా పోతలంటి కిరామంగారు క్రిందనుండి ఎర్రకలువల్లాంటి పక్షరాంతో శ్రీవాణి చరణారవింశ మరందాస్వాదన సమాపాదిత సాహిత్య వ్యాసంగ వివోదంతో కొట్టొచ్చిపట్టు కనిపిస్తున్నారు.

సాహిత్య విద్యాప్రవీణులు, భాషా ప్రవీణులు కన్నుల అన్నుల మిన్నుల కిడుగు చిందుల అనధానులు పాఠమనసు డా! గోపాలావుగారు తమ శ్రీ భారతి వరసన్నలో కిరామంగారి విశ్వరూపాన్ని చూపారు. కీవాత్య పరమాత్మల్లా! శారదా మందిరములో! సాహిత్య కుటీరము ఒక్కటై అందగించింది. సమీక్షాతం చేసి ఇది అని డా! రావుగారు నిరూపించారు.

'స్పష్టమైన వివరణ, సహజమైన భావ పడుగు పేజీల్లాగా అల్లుకున్న యీ కృతికి మరొకరి సమీక్షణం అనపేక్షితం' అన్న డా! గోపాలని మరలీ వాదవేదంలో మోహనమై పై అంటోండి కలం.

తొలిగా కిరామంగారు మొట్టమొదట రచించిన చక్కచేసడు సామిని, కలం మాలపై దలి కొడలిని, మిక్కిలి కంటి దేవరను మొక్కటం, తుదిగా గద్యలోకమ గయోదేహి యిప్పుడం కిరామంగారికి సంప్రదాయంపై గల ఆరాధన వ్యక్తమౌతుంది భిన్నత్వంలో ఏకత్వానికి ప్రతిరూపం అయిన మార్తి మత్స్యమే కాదు, యీ పాత్రం కూడా.

విజయనగరం తమ సాహితీ విజయం నగరం కాగా యీ భారతిలో విలంబ

పోట్ల విజయనగర ప్రాప్త్యాన్ని ఉటంకిస్తూ కాగదార్చిన చేశాయి. కిరామంగారు.

మొత్తం పన్నెండు వ్యాసాల్లో వివిధ భాషా సాహిత్య వ్యాకరణాలపై కిరామంగారి గల అధికారం, మోదార్చం, వ్యక్తమౌతాయి. ఆత్మకత్వ వివేచనలో సారస్వతి స్పష్టమౌతుంది. పోధన ఒక వ్యవసంగాగల కిరామంగారు సరస్వతీ సేవ కంకితమై కృష్ణాపత్రిక, సమూహ చన అంధ్రభద్ర, త్రిలింగ, పాచింటి కవితా సమితి రచనోత్సవ పాఠిక, కామనీపరిపత్తు రచనోత్సవ సుచితల్లా వెలుగులనటు కాక ఆకాశవాణిలో ధ్వనించారు. దూరదర్శన్ లో దర్శన మిచ్చారు. ఇందుగల రంపు రేరా అన్నట్లు కవిసత్తులవాల్లో, అనధానాల్లో, సాహిత్యసభల్లో అన్నింటాగా వినించారు.

మద్రాసుకున్న తెరగా దొరికాడండోయ్, ఒక్కడే. అరవై అయిదో పేజీలో తొరుడత్తు సమాధిలో భౌతిక కామం లోక! మిస్సింగయినా సమాధిలో ఉండిపోయేడు కాబట్టి కనిపించడు లెండి.

అది శంకరుల మూర్తి ప్రకారం సహి నహి రక్షతి అన్నట్లు వ్యాకరణ భర్త చేసి చేసి చివరగా దాగుడుమూలల్లో ఎందెందు తెడక జూచిన అందందే గల వానిని వట్టుకొన్న ఆస్తికపుంగవులు కిరామంగారు.

అట్టితల్లి అష్టోత్తర శతపత్ర మును సుందరిలా వంగారించు కొన్న యీ శ్రీ సాహిత్య భారతి అక్షరామృత వర్షిణిగా భావించింది.

అయితే యీ కృతి కన్నకు కృతినిక కిరామంగ కృతిభర్తా తెరకాల్సినవని లేవండా పోయింది. జన్మజన్మల ప్రజ్ఞాతరాళి మోదార్చ సుగ వారాళి,

ధూర్జటి చేసిన రాజదూషణ

— పోలేపెద్ది రాధాకృష్ణమూర్తి, ఎం.ఎ., ఎం.ఫిల్.,

శ్రీ బొబ్బిలివారు పైడికి
ఈ పైడిని మించిన యీ కన్నున కోరి
వలించారు. శ్రీ పైడిరాజు దీనజనబంధువే!
కళాబంధువే, దయాసింధువే! వికలాం
శుల పాలిటి వేల్పుకరువే! శరణదారుల
పాలిటి వేల్పుటావే! విరరణ మీ తిమ్మి!
ఎద నిలిచి! మహా విష్ణువు కన్నులిద్ద
కదానికాక మహామూలకాయే! సమాధాని
శ్రీమతిసూర్యుండీ యాతవశరంజి నెత్తావి.
వరదుడు, సాధుభక్తజనవర్ణుడు, ఆర్త
శరణుడు అన్న పోతిన్న చూపిన పదివేల
ముఖమిని మనం ఈవిరరణ కిలిలో
ప్రత్యక్షము చేసికొగలము. అందుకే ఆ
పోతన్నలా తమ యాజమాతనమెప్పు
కొంటూ శ్రీరామండీ మత్తకోకిలైపో
యారు కబ్బుత్తు ముత్రము లందించారు.
మీక విషయము ఖంటాపథంగా చెప్ప
వచ్చు. శ్రీ బొబ్బిలివారు ఇన్నాళ్ళూ
చేసిన మంచిన పండ్ల లాకయెత్తు ఈ కృతి
పతిత్వము వేలకయెత్తు. ముది యీ
విధముగా చిరంజీవియైన శ్రీ పైడిరాజు
గారు, బుద్ధివే.

అమాయకతనూ, అనంత విజ్ఞాననిధికి,
అత్యంతాన్నికీ అటపట్టు ఈ అద్భుత
గ్రంథరాజును, నిజాని కిది పుస్తకదూషణ
కానియే. సాహిత్యపాపకలహా, స్వాత
ంత్ర స్థానానంతరీధనా పండితులకు
తరీఖాగ్రంథంగా నిర్ణయించడానికి
స్వవిధాలా సర్వార్థతలూ సంతరించు
కొన్న యాబాత్తమ విశ్వవిద్యాలయాల్లో
గుర్తింపబడి ఏద్యార్థిలోకానికి కొంగు
బంగారుమై విరాజిల్లుగాత! నడయాదే
విజ్ఞాన స్వస్వంగా చైతన్యప్రభుత్వ పద
బిల్లువున్న శ్రీరామంగారు ముదం తప్ప
ముదిమి లేని కామండికీ కామండి. వీరు
యీ పుస్తకంబిద్దన కని చూడకకా
ప్రశ్నార్థకమైతారు.

శ్రీ! కావ్యం యశసేర్గకృతే
వ్యవహారవిజ్ఞే శేతరక్షరయే!
సద్యః పర నిర్వృతయే
కాంతాసమృత కయోపదేశయతే॥

‘కావ్యం రచయితకు సక్రిందిని, అర్థ
లాభాన్ని, పాఠకులకు వ్యవహార జ్ఞానం,
అనుభూతునుండి రక్షణ, సద్యఃపరనిర్వృ
తినీ కలిగిస్తూ కాంతాసమృతమైన ఉప
దేశం చేస్తుంది’ దని కావ్య ప్రకాశికాకర్త
వచ్చుటాచార్యుల వారి అభిభావణం.
కవిత, కవిత, అతః ఈ మూడూ ఆశ్రయ
రహితంగా అభివృద్ధి చెందలేకనే విష
యం సత్యదూరం కాదు. (నిరాశ్రయా
నశోభంతే, కవితా కవితా తతా)

ఏ కవికైనా తన కావ్యం వలన అర్థ
లాభం కలగాలంటే, రాజాశ్రయం, లేదా

సామాన్యజీవితములో తాతలు పిల్లల్ని
కనలేరు. మరిసాహిత్య జీవితములో తాత
లైన కొద్దీ గట్టి బిడ్డల్ని కనగలరు.
శ్రీరామంగారు సాహిత్యపరముగా నిత్య
వసంత జయంత కంతులు. కళాప్రపూర్ణ
లైన విజయనగరము సంపత్తులకు మిత్రుని
వంటి మిత్రులు. ప్రభుత్వం కంటుంబ
నియంత్రణ పాలించినవారికి బహుముకు
లిస్తున్నది. కాని విశామాన పాతంగా
ఎంతమంది ఎక్కువ బిడ్డల్నికంటే అంత
మంది బహుముకు ల్నిచ్చి సాహిత్యపు
తాతల్ని ప్రోత్సహించాలి. శ్రీరామం
గారు హాడకకళాప్రపూర్ణులుకావాలి.

అరకతాబ్దునుండి సాహిత్యయజ్ఞము
లో సమిధయై మాపాంతరము చెంది కవి
తాత్పుత తర్జనలూందిస్తున్న శ్రీరామం

ధనాధీశుల ఆదరణ తప్పని సరిగా
వుండాలి. ఈకారణంగానే కవుల సేవలు
బమ్మెర పోతన వంటివారు మినహారాజా
శ్రయంతో జీవిస్తూ, రాజాభిమతాని కను
గుణంగా రచనలుచేస్తూ కాలం గడిపారు.
ఇటువంటి సందర్భాలలో తమ కాశ్రయ
దాతలైన వ్యవస్థలకు కృతజ్ఞతతో క్షులించు
టం కవి కాదధ్యత. అది వారి కనీస
ధర్మమేకాదా. విలే, కొందఱు కవులు
దీని కవహదంగా కన్పిస్తున్నారు.
సాహితీ సమరాంగణ పార్వభృతుడైన
శ్రీకృష్ణ దేవరాయలవారితో.

మృకమతియైన యాంధ్ర కవి
ధూర్జటి పల్లెల శేంగెరె నీ
యటలిక మాధురీ మహిమ? —

అంటూ కైవార ముడుకొన్న ధూర్జటి
వారిలో ఒకడు.

గారు. కవిత్వమొద్ద. సాహిత్యపు మొద్ద
మందారం. ఎదవెన్న మొద్ద. వాత యీ
పాతం తదిదూకలకే తత్వంకాదు
తత్వంకాదుచేసికొన్న అవ్యవస్థ. ఈ
గ్రంథరాజానికి విమర్శకా గ్రంథము
వ్రాసి మరొకకా ప్రపూర్ణకావ్యము. అంత
ఎరెగిన మనస్వి, యశస్వి, కవితా
తపస్వి శ్రీ రామంగారి నిజజీవితము కష్ట
లయము అయినా వారిక చిన్నయో
నందనిలయము. ఏమియోన్నాకా నిం
దెట్టి మూఢావతర్యం యీకవి దిట్టత
గట్టిగా నిం దెట్టడము మునుపటి రాధ్యత
కడు స్వతంత్రుడైన కవికి స్వాతంత్ర్యము
వేకపోతే కవ్యుని సాహిత్యము కలకాలం
కలకల లాడబడు ఎలా? మెదడుకు మేళ
వెయ్యండి, సెలవ!

ధూర్జటి పరమ శివభక్తుడు. భక్తపరా
బ్రుఖుడు, అతడికి రాయలవారిపట్ల రాయల
వారి కఠిని పట్టి, అభియోగదరాలు సం
పూర్ణంగా వున్నవి, వివక్షలే ధూర్జటి తన
శ్రీకాళహస్తి మాహాత్మ్యంలోనూ,
శ్రీకాళహస్తి కళకంఠానూ రాజ
దూషణ చేశాడు. ఆ చేసిన విధానాన్ని
ఈ వ్యాసంలో పరామర్శించాం!

సారాంశం వన పట్టణాన్ని యాదవ
రాజు పరిపాలిస్తున్నాడు. అతడి వద్దకు
చేస్తున్న ఒక దాసి తన విధి నిర్వహణలో
చిన్న పొరపాటు చేసింది. దానికి కోపించిన
రాజు ఆమెకు శిక్షామండలాం చేయిం
చాడు. ఈ గందరగంఠం ధూర్జటి ఒక
తప్పును గావరుగా వ్యవహరిస్తే అంటూ
రాజు కఠిన ప్రవృత్తిని, 'వందంబు పరు
పదనాన్ని' నిరసించాడు. (శ్రీకాళహస్తి
మాహాత్మ్యం, 1.48).

'నా విష్ణు: పృథివీతతి' 'తనలో భగ
వదంశ లేనివాడు భూపాలుడు కాలేడు.
అని మన పూర్వులు గాజ జన్మను క్షామిం
చారు. కానీ, ధూర్జటి రాజుల్ని ఆధము
లన్నాడు, చందాలు రన్నాడు, కీటకా
లన్నాడు, 'భవదుఃఖంబులు రాజీటులు
లనేఁ బ్రార్థించినన్ బాయసే!' (44)
అని వికర్షించుకొని ఆ శ్రీకాళహస్తి
శ్వరునితో

నీ పంచం బడియుండఁగా గలిగినన్
భిక్షున్నమే, చాలు, ని
శేషంబిచ్చిన, రాజకీయాలనే
నేలంపగానోవ ... (21) నన్నాడు,

రాజవర్గంలోనూ, వారి సేవలోనూ,
జాలిచ్చే బహుమానాలలోనూ వున్న ఆన
లతకాలని, నైచ్యాన్ని గురించి ధూర్జటి
ఒక నిరీక్షించిన అభిప్రాయాన్ని ఏర్ప
జేసుకొన్నాడు.

రాజుల మర్త్యులు, వారి సేవ వరక
ప్రాయంబు, వారిచ్చు నం
భావాక్షి చతురంత యాన రుగ్గీ
భూపాలు లాత్మ వ్యథా
బజంబుల్, తడవేడు చాలుఁ బరిత్య
ప్తింబొందిలిన్, జ్ఞానం
క్షీణాగ్రతరీణామ మిమ్ముడయ్యో
శ్రీ కాళహస్తిశ్వరా! (18)

రాజాస్థానాలలో రాజ సందర్శనం
కోసం పండితులు పడే అగచాట్లను, ఆ
రాజాజ్ఞానాని చిన్న చూపు మాచే విధా
నాన్ని ధూర్జటి కండ్లకు కట్టి నట్లుగా,
ఒక ఆర్టికల్ చిత్రించాడు.

'క్షీలిసాఫో' తమ సత్కృష్టియందు వ
చ్చెన్ మిమ్ములు జాడఁగా
'వరదేవేటి కవిత్వవైఖరిని?' న
ద్య: కావ్య నిర్మాత, త
ర్పుతిభల్ మంచిని తిట్లు పద్యములు చె
ప్పందాత్' డైరీ మమం
గ్రీత మేమామెమ బొమ్మటందు రథమల్
శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (118)
రాజా రాక్షస మామే
వ్యాక్రమ మామేగ మంత్రాః॥
సేవ కాళ్ళ కర్మరూపేణ
యథా రాజా తథా ప్రజా॥

అన్నట్లుగా, అటువంటి రాజుల వద్ద పని
చేస్తున్న కంచుకి మొదలైన ఉద్యోగులు
గూడ వారికి, అనుగుణంగానే సత్కృతుల
పట్ల దుర్మార్గంగా ప్రవర్తిస్తుంటారు.
ద్వారద్వారములందుఁ గంచుకి జన
ప్రాశంబు దండంబులన్
దోరంతస్థులి బగ్గనం బొడుమచున్
దుర్మాచలాడన్ మిలిన్
వారిం బ్రార్థన జేసి రాజులకు నీ
వ శ్లేషాగాఁజోరు ల
క్షీణాబ్జంబును గోరి నీ పరిజనుల్
శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (81)

ఇటువంటి నిజాపేడ కవులను, దుర్మార్గు
లైనగాలాల్ని సృష్టించినందుకు బ్రహ్మను
సిందించాడు ధూర్జటి.

వేదం దిట్టఁగ రాదు గాని, భువిలో
విద్యాంకులం జేయనే
లా? ధీచాతురిఁ జేసి చేసిన నులా
మా పాటనే పోక తు
ద్యాధాదుల్ కలిగింప నేల? యది కృ
త్యంబైన, దుర్మాన్యతన్
ధీధాత్రికులఁ జేయ నేటి కకటా!
శ్రీ కాళహస్తిశ్వరా! (88)

ఈ విధంగా రాజుల పంచమశేరి,
నానా అవమానాల ననుభవించే బదులు,
హాయిగా అడవులనెక్కి, గండమాలాలు
తని బ్రతకటం చేయ గదా! అన్నాడు
ధూర్జటి.

లేవో కానలఁ గండమాల భుజుల్
లేవో నుజుల్? తోయిముల్?
లేవో యేజులఁ బల్ల కా సరగముల్?
లేవో నుదా యాత్మలో
లేవో నీవు? విర వ్రులన్ మనుప జా
లింబొంది భూపాలులన్
సేవల్ సేయగ జోదులేలాశా? జయల్
శ్రీకాళహస్తిశ్వరా! (48)
ఈపద్యాన్ని చదువుకుంటే పోతవ
వయోదుడు ముగ్ధుడై పడిన,

బాలరసాలసాల వనపల్లవ జోనుల
కావ్య కన్యకన్
నూకల కిచ్చి, యిప్పుడువు
మీదు భుజించుట కంటే సత్కృతుల్
హరితలైన నేమి? 1 వా
నాంతర సీమల కంఠమాల కా
దాలిలైన నేమి? నిజ
దాతనుతోడర పోషణార్హము.
అనే చాలు పద్యం గుర్తుగన వస్తుంది.
ఈ విధంగా రాజులందరేమీ ధూర్జటి
అంటిటితో తిరుగోవందా, 'రాజా అ
ప్రభావాలిందిన చంద్రామల నూడు'

దశాబ్దాల పాలెనా రని చతుశ్కరించి, అధికాభ్యంతం ఎంత హీనమైనదో, అవమాన కరమైనదో వివరించాడు. జన్మజన్మాంతరాల ఆ రాజపదవిగాని, ఆ రాజ కబ్బం గాని, ప్రసాదించవద్దని తన ఇష్టదేవాన్ని చేతులా వ్వాడు.

ప్రాజెడుమ్మరి తెండె జండురుడు రా
ంజెకు పేరుండు దృ
గ్గోతవంబునఁ గాంచె దుఃఖము, వరు
వ్వు బాంబు దామాబనే
యాజంశూరి సమస్త బంధువులతో,
"నా రాజ కబ్బం బు చ్చి!
చీ! జన్మాంతరమందు బొల్లను బాహి!
శ్రీ కాకా పీకారా" (21)

సాధారణంగా కవులు తమ మనోగతా
ల్ని సూర్యులను కథాగతమైన పాత్రల
వ్యాసావివేకంతో చేస్తుంటారు. రాజనిండ
తేజవంతమైన కన్న కవి ఒక దుష్టరాజు
సూత్రం గుర్తించి, మఱొక కష్టపాత్ర
భూరాజనిండ చేయిస్తాడు. ఈ పద్ధతి
ప్రతిపత్తి సూత్రమున్న ప్రబంధాదులలో
జరుగుతుంది గాని, అది లేని ముక్త
కావ్యమైన కళకాలాలో సాధ్యం కాదు.
అందుకే తనే ధూర్జటి స్వయంగా కవి
స్థానంలోనే నిలబడి, శ్రీ కాకా పీ
కాపాత్ర్యంలో దాని పాత్ర లేదా
మఱొకపాత్ర ముఖంగా అనకాకావ్యం
పుటికీ, స్వయంగా రాజనిండి చేరాడనే
విషయాన్ని వివరించాడు.

తన అడ్డా నంలో, తన ప్రాప్తం జీవితం
కొనసాగిస్తూ తనను కాకపోయినప్పటికీ,
అనియత జూరీయాలైన రాజులను దూషిం
చిన ధూర్జటి కంఠమోలెనూ అనకారం
తల పెట్టకుండా, రాజులు అతడిననే కేక
విధాలుగా సంభావించారు. ధూర్జటి
చేత రాజదూషణ అతడి కిదిరా మృద

వేముగంటి సాహితీ సమాలోచన!

— వ్యాఖ్యాత ముదిగొండ ఈశ్వర చరణ్

'కవికోకిల - విద్యకర్మి' వేముగంటి
వరసింహాచార్యుల వ్రాసిన 1947
ప్రాంతంలో 'మిలాపి' పత్రికలో ప్రచు
రింపబడ్డది. ఆనాటినుండి ఈనాటివరకు
అయ్యేకాలంలో వ్రాసిన అనేక నిరంతరం
పార్శ్వాలలో నిత్య నూతన సుమధుర పరిమళ
భరిత కావ్య వసుమంతాల్లో సమారాధన
జరుపుతూనే ఉన్నది అయిన సుమారుగా
80 కృతులు ప్రచురించాడు. వాటిల్లో
ఎక్కువభాగం పద్యకృతులు, వినోదా
కవితలు - నవనకవితలు - మినీ కవితలు
ఉదాహరణ కావ్యాలు సాహిత్యవిమర్శ
వ్యాసాలు - ఇత్యాదిగా అయిన కలం
తెలుపరించింది. 1988 నాటికి అయిన
కవితాలతానికి 40 సంవత్సరాల ప్రాధ.
అయినా సమృద్ధిమృదయాంతరం జంప
చేసున్న నిత్య యావన. ఈ కుభసంక
ర్యాని తురస్కరించుకొని లేద 17 జనవరి
1988 ఆదివారంనాడు స్థానిక పాఠశాల
కళాకాలాలో సిద్ధిపేట సాహితీ మిత్రులు
'వేముగంటి సాహితీ సమాలోచన'
ఏర్పాటు చేశారు. ఉత్తయం సాయంత్రం
రెండు ఘంటలూ జరిగిన ఈ సమాలోచన
కార్యక్రమంలో పదిమంది వక్తలు వేము
గంటి పది కృతులకు గూర్చి సమాఖా
వ్యాసాలను సమర్పించారు.

ఉత్తయం సమాలోచనకు సాహితీ
ప్రియుడు సిద్ధిపేట వార అసోసియేట్
అధ్యక్షుడు శ్రీ ఏ. రామారావు అధ్యక్షత
యంలోని నిజాయితీకి, అతడిని అభిమా
నించి గౌరవించటం శ్రీకృష్ణదేవయరా
యాలాది సమృద్ధియంతన నిద్రాశాలు.

వహించగా, సిద్ధిపేట పురిపాలక సంఘం
అధ్యక్షులు శ్రీ సామదండి వారిశ్వర
ముఖ్య అతిథిగా విచ్చేసారు. ప్రసిద్ధచిత్ర
కళావేత్త శ్రీ కె. రాజయ్య జ్యోతికలి
గింది సభలను ప్రారంభించారు.

'వేముగంటి సాహితీ సమాలోచన' శ్రీకృష్ణ
గంటి అనే వ్యాసంలో శ్రీ కనక
రామచంద్రాచారి శ్రీ వేముగంటి సంత్ర
దాసు బద్దరచనా చతురుడని, తన
విద్యను, విజ్ఞానాన్ని వందిమిడితో
పండువతో సాహితీరియని, ఎందరో
యంతకపుల కవిత్వ తత్వసూత్రాలను వివ
రించి నిలబెట్టిన వాడని అభివర్ణించారు.

వేముగంటివారి శ్రీకంఠేశ్వర -
శ్రీ గణేశాదాహరణములకు గూర్చి
ప్రసంగిస్తూ శ్రీ దాశరథుల బాలయ్య
తెలుగులో ఉదాహరణ కావ్యముల
ప్రత్యేకతను వివరిస్తూ వేముగంటి భావ
గాంభీర్యాన్ని, భాషాసౌందర్యాన్ని, భక్తి
మాధుర్యాన్ని ప్రస్తుతించారు.

తన స్వార్థంత్రయ పరక్షణలో పాక
నైనికుల కుసాగి గుండ్రం తూచెండ్లుగా
గుండెలకు చుట్టకొని లాహారీ వరకు
తరిమికొట్టిన భారత జవాహర్ శార్వాన్ని
దైర్ఘ్యాన్ని కీర్తించిన 'ఏర ఘటా
కావ్యంలో శ్రీ వేముగంటి వీరరస పోష
ణకు సాహచార్యంగా వివరించారు శ్రీ
చితా చంద్రయ్య.

'శ్రీ విశేష విషయం' కావ్యంలో
భారతజాతిని మెల్లొలిపి భారతీయతను
ప్రపంచ వ్యాప్తంగా ప్రచారం చేసిన
విశేషానందం చరిత్రను ముఖ్యమంత్రి
రంగా, మధుర మనోహరంగా వర్ణించిన

తీరుగుచూపారు శ్రీ విశాం శ్రీ కాంత్ కర్క.

1968 లో ప్రచురించబడి స్వీదరాద్రి ఉత్సవం బయటపడుతున్న 'మెడిసింకి' రూపంలో చిన్నదైనా సరేలో చిన్న యని, తలచినంత 'తమత్రు' పులింది మోదము, కుటించు - కగయరచిత్తోడి కాంటి తేలియలు నింపుకొన్న ముడి కింటి నిర్వాణాలు కలకాలం కలరివాళా' విసిరి ప్రియని అభివర్ణించారు శ్రీ కుట్రేపల్లి కమార రాజు.

రెండవ సమావేశానికి డా. స్వర్ణ తేంకటేశ్వరరావుగారు అధ్యక్షతవహించారు. మంత్రసిద్ధ శ్వాసవాది శ్రీ ఎస్. తేంకటరావుగారు మాట్లాడి అతిథిగా విచ్చేరారు.

మొగంటిగారి 'అంధ్ర కృష్ణులు'ను గూర్చి శ్రీ స. చ. వేదాంతాచార్యులు, 'భక్త రామదాసు'ను గూర్చి శ్రీ ముని గొండ తల్వార చరణ్, 'శ్రీ కామర సరస్వతి వైభవం' గూర్చి శ్రీ అష్టకాల రామ్మోహన్, 'గేయకృతు' అను గూర్చి శ్రీ కె. అంజయ్య పోదావూరు ప్రసంగాలు చేశారు. 'శ్వాసకలకము'ను శ్రీ నంది సిద్ధారెడ్డి పరిచయం చేశారు.

శ్రీ కె. అంజయ్య, శ్రీ సిద్ధారెడ్డిగారు రలు ఆధునిక కవిత్వా విప్లవాను, సామాజిక స్పృహను ఆధారం చేసుకొని వేడు గంటి నిరంతర రచనాశీలి యని, యువ కలు ఆయన కృషిని ఆకర్షించి చేసుకోవా లన మెచ్చుకుంటూనే ఆయన కృతులు 'వేటి అభ్యుదయ దృక్పథంతో' తరిగింది నవ్యులు వాటి పూర్వాన్ని, ఉపయోగాన్ని నిర్ణయించడం కష్టమని వివరించారు. ముఖ్యంగా శ్రీసిద్ధారెడ్డి ఆయన సాహిత్య విశుర్యా శ్వాసాలు ప్రాథమిక స్థాయిని చాటు లేదన్నారు.

జిలివిలి పలుకుల వెలది - కై నరుల కై మోడ్పులు

శ్రీ యార్లగడ్డ శశిధూషణమూర్తి

— శ్రీ అయ్యగారి నరసింహూర్తి

సోమవిద్యుతమను తల్లి సురస్వతిగనుక విద్యారంభంతో విద్యార్థులు, కావ్యరచనా గంధంగా కవులు చదువుతల్లి! జోత లితులు సర్వకాలాల్లో సర్వత్రా కనబడు తున్నది. దీనితోపాటు కావ్యోక్తంగా మోడకోపచారాలతోను, ఆస్పత్రిరాది నాచు అలతోను వూరించు రీతియొ కన బడుచున్నది 'మూలామక్షత్రమన సుర స్వతిని ఆవాహనచేసి శ్రవణామక్షత్రమన ఉద్యాసన చేయలేనని కావ్యాలు చెప్పు చున్నవి. వేదాధ్యయనమునకు ఉపనిష త్పరమమునకు ముందు చదివేటం సహజా చరకు, సహనా భవన్త, సహ వీర్యం కర కావస్తా, తేజస్వినావధీరతుస్తు, మోవిద్వి మోవస్తా ఓం కాంటి క్వాంటి క్వాంటి'

(గురుశిష్యులను మో యిరువురను ఈ అధ్యయనము కాపాడుగాక! మోయిన వురను ముఖం ననుభవించక తేయగాక! మోమిరువురను కలిసి పొందుముగాక! తేజోవంతులమును మోక బ్రహ్మచర్య అన గత మగుగాక! మోలోమోత ద్వేషములు కలుగవంతుగాక!) ఈకాంటి పాశము సురస్వతి ముద్దేరించి చెప్పబడినది. ఇది ప్రాక ప్రాంతమునకు చెందిన విషయము. ఇక తురాకన ప్రతిదీనున్న శిశువు లయిన గ్రీక్, లాటిన్ సాహిత్యములో సురస్వతిని మినర్వా, మూర్తీ మంత్రలేన రూపములలో కొనియాడుట కావనవలెను.

తెలుగుసాహిత్యములో కొంతనూ శ్రు లాన్నిన సురస్వతి సుతులను పరికిరిం చుట ప్రస్తుత విషయము.

సభా సమయోజనలు శ్రీ మునిగొండ తల్వారచరణ్ పై ఇరువురు శ్వాసకర్త అను ప్రస్తావికూ వారి అభిప్రాయాలు ప్రత్యక్షరం ఖండించ దగినవిగా ఉన్నాయని, అయినా ఇది చర్చాతేదిక కాదు కాంటి అందుకు వూహకొడిం లేదని ఉద్ఘాటించారు. ఇందుకు ప్రత్యేకంగా ఒక సభను ఏర్పాటు చేస్తామన్నారు.

'శ్వాస కలకము' ఆవిష్కరిస్తూ మాట్లాడి అతిథి శ్రీ ఎస్. తేంకటరావుగారు శ్వాసాలు రిచయితి పరికిలనా దృష్టిని, విశ్లేషణకీర్తిని వివరమున్నాయని ప్రశం సించారు.

సభాధ్యక్షులు శ్రీ స్వర్ణ తేంకటేశ్వర రావుగారు మొగంటిగారి రచనలన్నీ పత్య - ధర్మ బద్ధమైన జాతీయతను

ప్రబోధిస్తున్నాయని జాతీయ భావాలతో నిండిన 'వేటి సమాజంలో' శ్రీ మొగంటి వంటి కవుల ఆనందం చాలా ఉన్నదని అభి భావించారు.

సభకు సమావేశం తలపెట్టా శ్రీ కె. నర్సారెడ్డి కత్తె అభిప్రాయాలను సమీ కరించి, ఇలాంటి సమాలోచనా కార్యక్రమాలను వివిధంగా నిర్వహించి వేటి యువకులలో అధ్యయనాన్ని పెంపొందించాలన్నారు.

ఈ సమావేశాలను సర్వత్రా సి. వి. బ్రహ్మయన్, వి. రాధాకీషన్, సరిపల్లి తేంకటేశ్వరరెడ్డి, కె. విధుమాలి గారల విధ్వసించారు.

....

మేలిమి మంచుకొండ మత
మింతగఁ జాలిన యంచుకెక్కినా
వట్టరి నటించి వచ్చు చతు
రామ్యు నెదిర్చొని వత్సదేరగా
చాలిక పోగకన్నుల ని
వాఁ యెదిర్చి మొదలు గూర్చు వి
వ్యాధియెఱాణి శబ్దముల
వర్ణలలన్ సలిపింబు మోకున్.'

రమణీయము, రసభావ పరిపూర్ణము
వగు నీ కాగదీ ప్రార్థనము మొల్ల రామో
యిగములోనిది. ఈపరిస్థితి జ్ఞానస్వరూ
పిని. కావ్యాంగములైన వర్ణనములు
కాగ్దవ తాదీనములుగ నే యుండును.
అమె (కు) కృతగతిగిన చాంతు. అచా
నుబావయలకు మంతామిలు, మధురార్థ
ప్రతిపాదకములైన భావనలు శబ్దములు
శరదంపరగా లభించును.

శరన్నవరాత్రులందు తూజించు వట్టు
చాది మహాళా, మహాశక్తి, మహాసూ
ర్యుతి అనుకేరణలో విలసిల్లు.

పై చెప్పిన పద్యమున సతిధర్మశక్తి
కరణమేకతయై ప్రధానోద్దేశ మెఱుం
డును. సతిపతుల మోసపోషణమునకు
సత్వము బువ్వలే గృహనీయకు దివ్యుల
మొనరు. గృహనిర్వహణమునకై వలయు
తదార్థముగలచయముని విపరమగు ధన సం
పాదమునకై అటనట సంపదించుచు పరిశ్ర
మించు పతి యెంటి కరుణించునేక
ఇలమరుడు నిల్వల చిందుకొల్పవచ్చు
కన్నులున్న మనిక ఆశ్చర్యమున భాగము
కావ్యముచేయగా చాలిపోగ కన్నుల
రికాంతల కన్నించి మగనికి మొదలు
గూర్చుట అత్రమ సతులకు కత్తుకు
ధర్మము.

పార్వతీ తనకావ్యమున కిదిగ నాను
భేదములలోని తావర్తిత మునన దొకటి.
అత్రమ కావ్యమునకు నాయుక నీక యును

చున్నది. ఇదియొక విశేషము. భారత
చాలి స్త్రీ కిచ్చిన పాన మున్నతమైన
దనుట కిది యొక నిదర్శనము.

కావ్యాన్ని సుకుడైన క్రిరామచంద్రుడు
కైశోంక వసుమతిని అడవుల కేగ సము
కట్టినపుడు చంద్రు వసుమతియ చంద్రిక
వలె వాశ్యశక్తులు యుదిగు వాడలబడి
అడవుల కేగివది నీక విరువురను అనుస
రించినవాడు దవకొంగుడు, కేమని అవ
తొంఱుకొనియెదగు లక్ష్మణుడు. సుమిత్ర
నందనుడు.

దివదీనము కింతమూలాదుల సంపాద
నకు, అందుగల ఆశ్రమవాసుల యొగ
తేమ విచారిజారము రామలక్ష్మణు లిరు
వురు వనసంచార మొనర్చి తిరిగి వచ్చు
నేకమ సాదరముగ నెదురేగి చిరునగ
లొలుకు మోముతో మోదమును గూర్చు
వతిప్రతాపిలక మగు భూవాత పాతకుల
మానసముల మెనుపురిగవలె పొడకట్టక
మోనరు.

మొల్ల రామాయణములోని పరిస్థితి
ప్రార్థనలో నీరిగోచరించుట్లుగ నే కందు
కురి యద్రవ వి రచించిని నిరంకుశా
భ్యానములోని పరిస్థితియై యుంభవ,
భాషామోచల కామకేరీల విలాసము
ముం. రముగ వర్ణించబడినది.

చెక్కిటపత్తనల్లరి స్ప
జంపగఁ బూని మనోజలేని వా
యకర్కరఁ దీర్చుకేయకును
నక్షరపత్తీ లిఖింపగావడ
వ్యక్త్యుతితవంబు మృద
యంబున నాకస్మికాణవాభుతో
నొకపిసాళినవ్వు వన
లాత్తగ నవ్వెడు వాణి గొల్పెదన్.

జలజోద్భవుడు సలిమగ్గలపై మకరికా
త్రి వల్లని బ్రాయ తలపోపివాడ.
కాని యాత డట్లు నేయక భావజాళి

నాయకర్కరీర్ష్యవేదము అక్షరమౌళికమ
అంకితక చెక్కిలిపై వ్రాపినాడు.
స్త్రీలు ప్రకృతి సహజముగ కాలులు, అం
దను ఈమె సురస్థుతి. ఈమెకు గోచరము
గాని, గోఘృహియము లెబ్బుండును. కావ్య
ననే భర్త అకార్యముచేసినకు కార్యముం
దలి మర్మము తెలిసినచాణి ఒకపిసాళినవ్వు
నవ్వినది.

ఈతార్పియ పురుషార్థవర్ణనమును గని
కొందరు ఏకగింఱకొనవచ్చును. కవి తన
కావ్యనాయకుడైన విరంజనుని విచరునిడి
తన మే స్థాయికి చేరుకొనబోవునది మూచిం
చుటకై యెట్టి వర్ణనచేసి వాడనుట సుఖం
బసముగా నుండును. ప్రతిభావిభావిత
లైన కవుల రచనలలో అనేకారములు
గోచరించుట సాధారణముగదా!

ఏ సతిలాత్మిక వరు
లెవ్వరు నోరు మెడల్పలేరు వ
ద్యాపన వాసుడేత నిట
లాత్తులు తోడుగ నాల్చివచ్చుచా

వాసులు పుట్టుక లేరుఁ జెలు
వంబును నేటి చాత రట్టి వా
డికతి మన్యుభావమున
నిల్చి విశేషతరంబు లీవుతన్'

సాహితీజగతిలో కథలకొక ప్రత్యేక
స్థానం ఉంది. ఆ కథాసాహిత్యనీతుల
అనంతమాయకునకు గల స్థానం అపా
మోక్షమైంది. ఇతడు చెప్పే ప్రతివిష
యము మూటిగా నుండడమేగాక పతిత
మనసుల వాకరించి ఆలంబించేసుంది.
ఇతని కిదివ్యు చెప్పతోడ చెట్టనది పది
మంది నడచిన దారికే నడిచియుం తన
ప్రత్యేకతకు నిలుపుకొనుట యంతనికా
ప్రత్యేకత.

ఈతని కావ్యం భావరాజీయం. అం
దులోనిదే పైపద్యం. ఈపద్యంలాసాభా
రణంగా కవులు పరిస్థితికిని స్తంభ్య

యంగా భావించే సంగీతసాహిత్యకర్త రూపమానుగాని, దేవతాత్మనుగాని, తదితరమైన లాభకాఢ్యదివర్గముగాని చేయక శేవలయ పలుకుతే తెలిసి పలుకుతే కలిమి జలిమి యెట్టిదో బుజావుగా విడిచిపెట్టి వాడు.

సరసంబంధమైన, సురసంబంధమైన అంశములను గూర్చి చెప్పదలచిన వాడీ కవి. పుడమిని నరుడెవ్వడైనాగాని వాటి వనరప్రసాదములేనిదే నోరుకట్టలేడు. మెడతప్పలేదు. ఒకచేళమూటాడేనేర్పినవారైనను చతురముగ మూటాడేనేరరు. లోకమున నీ నులుములు సురేంద్రులైనను కనబడెను. చదువులనెనా, పదవులనెనా కొందరు ఒకానొక కాసునా విశేషముచే సాధించెను. అందుననుచారిలో మాచ్చటగా మారుమోటులైన పలుక నేర్చినవారు చాలకన్పడు.

ఈమె కరుణాకటాక్షము చేతనే కళా క్రాంత్యంబువియోగ సుందరమైన జనితకోక సుఖత్రుడైన జాల్మికి నోదినంది ఒక్కడుంటును 'మానిషాద...' అను శ్లోకము విహర్తరమైనది. ఈవిషయమునే ఆనందవరమణుడు 'ఆదికళా: పురాకాంచ ద్వంద్వవియోగార్థ: కోక: శ్లోకత్వ మౌగత:' అని చెప్పినాడు. ద్వితీయ: కంచనా కాకమౌగిని' అను అభియుక్తికి సామాన్యమైనది కాదు.

సాహిత్యాధ్యయనముచేసియు కొందరు కవిత్వము చెప్పనేరరు. దానికి హేతువు దానికి మూలకందమైన ప్రతిభావిశేషం 'చాలా' కొరవడలేదు.

ఇంక కొందరు చదువుసంధ్యలు లేక న్నను లోకకృష్ణరవళ విర్యహులలో జడత కలిగియుండుదు. వాని విద్యా సంబంధి విషయములలో వాటి ప్రశ్నలు చేయగలదు అతాళ ముండదు. ఈ

సాహిత్య సామర్థ్యములు చెందు వ్యక్తం ప్రార్థనకర్తకు కృతి దుష్కృతము కవి సాక ఫలమేకాని అన్యముగాదు.

శుశ్రీతి శేవలయ సరులని మూలము పరిమితిగా వాడు. సురిల విషయమైనను నింతయే.

సరసిజభవుడు, సరసిజనాభుడు, మిక్కిలి కంటివేలుపు నిలుచులని త్రిమూర్త్యుడులు కూడ తమపుట్టుకల మంచిచెడ్డలుగాని, చేయ పెంపులుగాని చెలువములుగాని, గోప్యముగా నుంచలేరు. సహస్రాక్షుడయిన దేవేంద్రునికథ జగ మెరిగినదే.

చాటుమాటులు లేక సకల విషయముల తెరుగకల వాడేవి తన ముఖపద్మమున నిలిచి, విశేషవరముల నియంతల నని కవి కోరిక. తానునుడువు ప్రతికథ కవిశాసర స్వతి అనుగ్రహముచేతనే రమణీయో కృతితో విరిగి వెలుగొంది వలువురక అపూర్వమగు. అన్యోదమను, అన్యోద మను కలంకలేయ నడిచి భృగ్విశ్వాసం కలవాడు. విశ్వాస విశేష మెట్టిదియో వాని అది ఫలించినది.

నేడు మనకు హితము, సన్నిహితము నగు అంగలసాహిత్యములో మహాకవిగా ప్రసిద్ధిపడనీన మిల్టన్ మహాకవియుతాను రచించిన 'Paradise Lost' అను కావ్యంలో మ్యూజ్ (Muse)ను ఈ రీతిగ ప్రార్థించినాడు.

What is in me is dark.
illumine what is low raise
and support
That, to the night of this
great Arguement.
I may assert, Eternal pro-
vidence
And justify the ways of God
to men.....

Heaven hides nothing from
thy view
nor the deep tract of hell."

'ఇందు మ్యూజ్' (Muse) (వాగ్దేవత) శక్తిసామర్థ్యము స్వక్తికరింపబడినది. 17 వ శతాబ్దిలో మిల్టన్ వెలువరించిన భావాన్ని అనంతమాన్యము 16 వ శతాబ్దిలోనే లోవాని కందించి వాడు.

భాషలు వేరైనా భావములన్నీ యేదానికీ, Great men think alike' అనడానికి ఇట్టి ఉదాహరణలు ఉపలభ్యంకంగా ఉంటవి.

కారడ చంద్ర చంద్రుని
చాయల మాయలః బెట్టి మెసియ
సానిన గయ్యమైన తిర
జానాలుగా తనమైన భక్తికా
రీర విభాగహల్లక ప
రిస్ఫురణం బిడ కాగతూర్తియో
కారడ ముక్తచుట్టిలి వి
కారడయై విలసిల్లుగావుతక!

మహనీయము కనునీయమైన తరువలి చమత్కార సుకోశితమైన ఈశ్వరీయ శ్రీ ములుగు సామయారాధ్యులు రచించిన జేబీభాగవతములోనిది. మైనవ్యము చదివిన వారికి కవిరాజుకిభాములే దిగద విరాజితమైన నన్నెచోడ కవి రచిత క్షమార సంభవావ్యయితో పరిచయమున్న యెడల నందలి

అతనవాక్య హస్తకల
కాయా దీ ప్రియ గూడి కచ్చువు
మృగలి హిడ నీకుతను
కామల రోయలు కప్పియొప్పెను
భావిరగోడత ప్రకటి
తాంబూలీ ప్రియలోనః బాబ్బుతా
రావలిహిత తయ్యకచ్చు
తాంబూల కర ప్రకరాభిరామము

జన్మవర్షం చటుక్కున స్మరణకు రాక మోసదు. ఈవిధ రచనకు పాతయిపోయి ప్రభావము నాడో లేక అటుల చూడకపోయినట్లు రంగైన తాళిబట్టిందో మనం చెప్పలేం. ఏమయితే సేంగాని ఈ సేందువిద్యలు కష్టపడతూ వున్నవని సరస్వతి హాలకు విక సేతులచేసి రవి పిదా లే యెడల స్వభావోక్తి యాకుంది.

పంతులకుని శరీరమునుండి క్షయం చే ధవళాంతులు వ్రాసువలీ మా సతత జ్ఞానం నీత్రులు: నూడ నిచ్చు త్రిమృ త్తాపై పోషి యుండినట్లంది. ఆవర్ణమూ శరీరము సాయం సుఖయమన పర్యంత మున ఎట్లనికాంతులలో కిక్కిరిసి కర ములు వైచిత్ర్యం ప్రకాశించు తారామణి దేవతములకు జువోహరమంగా నున్నదట.

కారణ సీరదేందు ఘన
సారవజీరవరాళ నుల్లికా
శరణుధా కయోధిశేత
తామర సామర వాహినీ కుళో
కారతి వాహన

భారత సర్వకుక్క యని కత్తిల వర్ణన. జమిత్తు ప్రవృత్తియైన అరుణదేవతయి. ఈ యెదుటనే సుయోగ చతుర్థాంశం యందు విగ్రహించబడినది.

శరత్కాలాల్లో నుండి విడుదలయిన కవితలు గల చదువులలో మేయి నీయలు వనక కృష్ణుని పేరిట ప్రజల విరళాభావంగా విలసిల్లు చున్నది. వాంఛనగర్భిని పేరి కాంక్షలు కారణదేహముని వ్యాపించి పొల్లక (ఎట్ల కలవ) పరిస్థితిని విడుచున్నది. ఈ కాంక్ష లామెకు రాగరంజితమూర్తినిగా చేయుచున్నది. ఇది 'రాగమూర్తి' శబ్ద మునకు ఎట్లని స్వరూపముగ అచ్చి రాగ మయి స్వరూపిణీ అని యెరుగలు.

రాగములలో సాధారణముగా కత్తిల కవితలకు ఎటువైపు సందేహము, సమృద్ధియంబగునై యున్నది. అవధి

STATEMENT ABOUT OWNERSHIP AND OTHER PARTICULARS ABOUT

'Sathalookhana' National & Cultural fortnightly, Rajahmundry
Form IV (See Rule 8)

1. Place of publication : Rajahmundry
2. Periodicity of publication : Every 1 St and 16th.
3. Printer's Name : Sri B. Sitharama Sastry
Whether citizen of India? : Indian
(if foreigner state the country or origin) Address : 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1.
4. Publisher's name : Sri B. Sitharma Sastry.
Whether citizen of India : India
(if foreigner state the country or origin) Address : 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1.
5. Editor's Name : Sri B. Sitharama Sastry
Whether citizen of India? : Indian
(if foreigner state the country or origin) Address : 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1.
6. Name and address of individuals who own the news paper and Part : Sri B. Sitharama Sastry
more or less than one percent of the total capital. 6-4-24, Innispeta, Rajahmundry-1

I, B. Sitharama Sastry, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

Date 16-3-1987.

(Sd) B. Sitharama Sastry.
Publisher.

ప్రజల మోసపుట నుండి విడుదలయిన కవితలు గల చదువులలో మేయి నీయలు వనక కృష్ణుని పేరిట ప్రజల విరళాభావంగా విలసిల్లు చున్నది. వాంఛనగర్భిని పేరి కాంక్షలు కారణదేహముని వ్యాపించి పొల్లక (ఎట్ల కలవ) పరిస్థితిని విడుచున్నది. ఈ కాంక్ష లామెకు రాగరంజితమూర్తినిగా చేయుచున్నది. ఇది 'రాగమూర్తి' శబ్ద మునకు ఎట్లని స్వరూపముగ అచ్చి రాగ మయి స్వరూపిణీ అని యెరుగలు.

కర రచనకు వలయు సత్వర ప్రధానమే. దోషరహితమై, యోగ్యమైన వచోసం పాదాల్లో విరివియై వచనానికిని ఇటువ దింపక చేయవలసిగా నుండవలె నని కవి ప్రధానముగా కోరుచున్నాడు.

ప్రధానం, కవిక స్వకృతమున దేని భాగ

దీనకల్పద్రుమ శతకము - సమాక్ష

— చప . పాలతోడేటి జగన్నాథరావు, ఎం.ఎ.,బి.ఎ.,ఎల్.

ధరలానక శ్రుతి చింత్రావ్యాసుడు
సంతకృత్రు సంతకరణ
బరణాక్షుత్రియై పరాజనకృషిన్
వైకృత్రు, నేవారణా
కురతక కూడ్రుడు నాను భక్తుడిల
చాకుర్యర్థ్య ధర్మయోగి
వరుసక దీర్ఘకు నీటాక్షమనదేవా!
దీన కల్పద్రుమ!

‘చాకుర్యర్థ్యం మయాస్మప్తం గుణ కర్మ
విభాగళా’ అన్న భగవద్గీతావాక్యానికి
ఇట్టి విశిష్టమైన సార్యజనన -
సార్యకాలిక దృక్పథంతో సమన్వయించి
చెప్పిన యీ పద్యంవంటి పద్యం తెలుగు
సాహిత్యంలో లేదనే మాట గాకు తెలిసి
సంతకరణ అత్యుక్తికారు వర్ణనవన్
జన్మతః సిద్ధించేది కాదని గుణకర్మల విశే
షంచిత వర్ణనవన్మయేర్పడిందని ఆధునిక
సిద్ధాంతము. కాని ప్రతివ్యక్తి తానుచేయు
గుణకర్మకలన తానే వివిధభవాలలో
బ్రాహ్మణ్యశ్రుతియై వైకృత్రాద్రాహ్మణ్య
వాడు నగుచున్నాడను విషయం చాకు
ర్యర్థ్యవ్యవస్థకు ఈ విచేష్టన వ్యాఖ్యానం
అత్యంతాధునికమైనది.

ఇదేభావం ఏ విధోన్మేషి కవిత్వంలో
వైవా ఉంది అంటే ఓహో అని అను
కొంటాము. కాని ఒక సామాన్యమైన
తెలుగుకవి వ్రాసిన దీక్షాల్పద్రుమకవి
మనే దానిలోని దీక్షవ్యముంటే ఆస్పర్శ
పోతాము. కాని యిలాంటి మిగిలిన పద్య
రత్నాల నెన్నింటినో శ్రీ కేశవరాజీశా
రామయ్యగారు శ్రీ. ౧. ౧౩౬ లో దీన
కల్పద్రుమ శతకము ద్వారా ముగిసినది.

శ్రీ సీతారామయ్యగారు శతావ్యవ
యం హృదయశ్రేణిలో మధురాలిలి

కళాభావాలు మూర్ధ్నినిచ్చ పవిత్ర
గోవానీ పరివాహక శ్రాంతమైన మత
పల్లి శ్రావ్యులుకావాలా. క.గో.జిల్లా
గ్రామ నివాసి ఈయన వృత్తిశాస్త్రకర
ణమేయనా ప్రకృతిశాస్త్రకరాంతి.
కృషీంబును ఈవిషయాన్ని సీతారామ
య్యగారు శతకంతోనే

శ్రీలిలిభక్తుడు సేవ్యగానిబలెప్పాత్
శ్రేణింపు గాలువ్య సుం
గతభూసంబును భక్తిచానరక ప్ర
గ్గన్ దున్ని ఏ సేవయన్
మికరీజంబులు చర్చిదాన నలు నెం
తేమోక్ష మవ్వంట సు

మృతి భోగింబును హాయిగా దుడుకుమా
తా! దీన కల్పద్రుమ! 48

అని ప్రకటించుకొన్నారు. దీనకల్ప
ద్రుమకవిత్వము అర్వాభివృద్ధమైనదైవా
ప్రాసమైన కాళహస్తీకర్తకం,
దాశరథి శతకము, రామరామ శతకము
(తోట వేంకట నరసింహాచారి) సదాశంధ
యోగి శతకము, నేమిశతకము, మానసి
బోధశతకము (శాదేవర్తిభానకారాయ
కవి) మొదలైన శాస్త్రీయశతకాలసహ
పంక్తిలో తీవిగానిలదేగల భావపుష్టిక
దనుటకు శతకమలోని ఏపద్యమైనా
నివర్తనమే. శతక మార్థాయితీచేయున్న
దనుటకు గహనమైన భక్తి బ్రాహ్మణ్య
భావాలు మనస్సునకు హస్తేలా చెప్పు
టంగా కవిప్రదర్శించిన ఉపయోగ నన్ను
నిరూపణ నిరుపయోగంగా ముండుటయే
మాఖ్యకారణము. కవి చూసిన ప్రతి ఉప
యోగము ఉపయోగ వస్తువుతో అన్ని
విభాగ భావైక్యము కల్పించుటయి. కవికి
గతయినా ఉపయోగ నిరూపణ చూపిన

ఒకటి రెండు ఉదాహరణాలను చూపు
తాము.

సర్వజగత్ స్వప్తికి మోయాశ్రయి
హేతువు. అది భగవంతుని నుండియే
పుట్టుచున్నది:

ప్రకృతిం స్వా మనస్తత్వ
వికృతామిపునః పునః
భూతిగ్రామ మిమం కృత్స్నం
అతః ప్రకృతేర్వ్యాక శివశ్చిత్తో
కాని అమాయాకర్మ జనిత ఫల -
మాత్రము భగవంతుని అంటవట.
న చ మౌం తాని కర్మాణి

నిమిత్తంతి భవంజయ
ఉదాసీనదాసీనం

అనుక్తం తే న కర్మసు శివ ౧౨౨ శ్లో

ఇలా భగవద్గీత చెప్పిన విషయము
వివటానికి అతాకి మధురంగా ఉంటుందే
గానివిషమంగా మనస్సునకు పాతకొనదు.
శ్రీ సీతారామయ్యగారు రివిష మాన్న
ఉపయోగముగా బావుతూ గహనమైన
యీ భగవత్పాయావాద సిద్ధాంతాన్ని
ఎంత సుప్రసన్నులచే సాలో చూడండి.
తనదా నీడక గారించునీడు నెం

తక్ వృక్షమద్దాని నెం

దుడు దానంక వెల్లమోడ్చి భువి నెం

తోమాయమా నీయెడక

జనియింపన్ దగదానివంటకయితిని

చృలో గ్రాణ దీవాయతీ

కువి నిశ్చేముల సుస్థురింతు మదిసెం

దుకా దీన కల్పద్రుమ - 11

నీడ తనకలన నేపర్పడినా అనీడ అనన్తు
పుని మాత్ర మంటదు ఇది అందరకు అను
భవసిద్ధమే. దీన్ని భగవత్పాయావాదాని
కన్యయింపలేదనిన కవి ఉపయోగ నిరూ
పణ వైపునకు మనస్సుసాధ్యమనకతప్పుడు.

కవికి గతయినా ఉపయోగ నిర్మితతే

మరొక్క ఉదాహరణను చూపుతాము.

‘బాతస్థపా ధ్రువో మృతిస్యః

ధరణిక్ కుందేరి, చాచి నిర్మలత నెం
తన్ దేవపుణియన్ గుర్రన్

తెలుగులోని ఒకటింటియిన రెండు
వది వ్యక్తమే. ఇది యభివృద్ధిను నడుపు
నాలోనుండే విజయము జ్ఞానమైరాగ

కర్ణాటక విశ్వవిద్యాలయము నందును
మీరసాంగకర్తవము నాశ్రయింపబడిన
జే. పి. నాగయ్యయ్యగారు.

అది ప్రాథమికంగాని కవియై యుం దిరను అందరు కొంత నేటికే కవిగా గుర్తింపు కావాలని ఎప్పుడు ప్రయత్నం చేసి నిష్పాక్షికత కవి పీఠారామయ్య గారు.

జైమినీకాలమునండి నేటివరకు కాళి దాసు అభిజ్ఞాన కామితలాన్ని అనేక కవులు అనువదించినా అచ్చ తెనుగు ప్రబంధంగా ప్రబంధీకరించిన మహాకవి శ్రీ పీఠారామయ్యగారు చాలామందికి తెలియదు.

అచ్చ తెనుగు ప్రబంధం ప్రాయశః మంజీ ఒక కాలు ఒక చెయి కట్టివేసి, వరదనీటివనామామలో ఎదురు తుడు కొని గట్టుకు చేరుకోవడమే అని యీయన కృంగార కామితం ప్రబంధానికి పీఠికా వ్రాసిన శ్రీ కేశరాజు మేంకట స్వామింకా అప్పారావుగారు స్తుతించారు. అయితే శ్రీ పీఠారామయ్యగారి కట్టి ప్రతిభాత్మ తృప్తిలలా వచ్చాయి? అని యింకా శ్రీ పీఠారామయ్యగారి “నేను సంగ్రహం కాండ్రముల నే గురువుగొడ్డ నభ్యసించ లేదు. స్వయంకృషివలననే కొంతజ్ఞాన మును సంపాదించుకొంటి” వని దీని కవు డ్రుమ కళకములో చెప్పుకొన్నారు. ఆ కళకము తనకు ప్రథమప్రయత్నమైనా అటుచేత సంగ్రహం కాండ్రా లే. తుదకు నాకొక అభ్యసించకపోవడంవల్ల కళకంలో దోషములు దొరికియుండవచ్చునని కవి గారి మనవిచెప్పిస్తారు. కాని “కృం గార కామితం” అనే అచ్చ తెనుగు ప్రబంధరచనాకాలమునాటికి మూలం పీఠికచన ప్రాథమిక సంతరింపుకొన్న తని శ్రీ జూవల్లభుల తుదయే క్రిగారు; మధుసూతంతుల సత్యకామయ్యగారి గారు; శ్రీ చిలుకూరి హయ్యగారి గారు శ్రీ ఇంద్రగిరి హనుమచ్ఛాస్త్రి గారు తత్వగురులకు అభిప్రాయములు ఉత్తరమిచ్చింది.

“ఆంధ్రము - తెనుగు, తెలుగు”

— కృమంకన మార్గకారాయణరాజు

క్రీస్తుపూర్వం 110 సంవత్సరాలనాడు ‘వీరీరయ ప్రావృణం’లో తెలంగా వీర్యచింపబడినటువంటి తాత్త్విక సర్వలు ఇత్యదిగ్రంథాలలో ‘ఆంధ్ర’ కృష్ణం కని పిమ్మది పైదానికన్నా ఇంకా ప్రచురితం చేసే 200 A.D. వాడే తెలుగువాడు ఉంది. అక్షరపూర్వము మాదా ఉండి ఉం డాలి. కాని ఇక్కడ ఆంధ్రకృష్ణం ముచ్చట చెప్పుకుంటున్నామని కాబట్టి అదిషయము వదిలేస్తున్నామి. తెలుగుగుర్తింది ప్రత్యే కంగా చిహ్నము కాబట్టి, అవిషయము తర్వాత మనవిచేస్తాను.

విశ్వామి తుడు బలికాళోనున్న తన శిష్యుడు అనే బాల్యకీర్తింపుటకై ఇత నికి బదులు తన తొలగినరు తమారలలో నొకనిని ఆశ్రయంలోవుండి ఆతనిని కాపా డుమనెను. అందుకాకాని పుత్రులమారు నెయ్య వ్యతిరేకించారు. దానితో ఆయ నకు అగ్రహంవచ్చి, తెలుగు ‘ఆంధ్రులు, ఆడే ఆంధ్రులు కంటేనే కనీసివాడని వారే ఈ ఆంధ్రకాళిగా పిర్పడ్డారనీ, చెప్పుబడుతుంది. దీనిని మనము విశ్వసీస్తే 200 A.D. పూర్వం ఆంధ్రం అడే తెలుగుఉం దని నమ్మగలం.

అడేకావించా అమృతకపురాణాలలో ‘దేశవరంగా, పాలివరంగా ఆంధ్ర’ అను దానిని ఉదాహరించినారు. సంస్కృత

1945 లో దీనకల్పద్రుమ కలికిం; 1959లో అచ్చ తెనుగు కృంగార కామం కలిం వెలుగులోనికి వచ్చినా కాంగమనం లోతెరచాటుకు పోతున్న యీ కావ్యా లనుజిరిగి తెలుగులోనికి తెలుపిన కర్త వ్యం ఆంధ్రవిమర్శకులచే వెంకటా ఉన్నది. ***

ప్రాకృతసాహిత్యాలలో మాదా ఉటం కించబడింది. మనకేకానికొచ్చిన ‘Pliny’ (ప్లినీ) అనే యూరప్ యాదిగ్రంథం హిందూదేశమును దర్శించడానికే వచ్చి, ఆంధ్రదేశములో గొప్ప నెయ్యం ఉందనీ, రాజ్యం స్థాపించారనీ వ్రాసాడు.

‘మొగ ప్రసీదు’ అను మొగ యాత్రి కడు తారతమికాలవరకునకు వచ్చి తన రచనల్లో మాదా ఆర్యుల సుదాహరిం చాడు. ఇంకావూల 200 to 280 సంవ త్సరాల మధ్యపాలించిన కాలకావ్యానులు ఆంధ్రులే అని పేర్కొనడం జరిగింది. ఆమె ‘ఆంధ్ర’ అనే పదాన్ని నుంచి చర్చించాల్సి వస్తే ఇది మువల కాలిక రంగా, ఆసిమ్యుల భాషవరంగా వాడ బడింది. ముగ్ధునిషయమేమిటంటే ముగ్ధులిలో ‘కారావర’ క్రి యందు నివాసమన జన్మించి గ్రామము వెలుపల నివసించేవారే ఆంధ్రు అని చెప్పుబడింది. రామాయణం కిష్కింధా కాండము లోను ఆంధ్రకాళిని, గూర్జర ప్రస్తావన వుంది.

అశోకచక్రవర్తి కేయిందికకాసనాల్లో ‘గిర్నార్’ కాసన లో ‘ఆంధపిరిండెడు’ అని, మిగ్ బాల్ ఫుడి కాసనములో ‘ఆంధపులిడెను’ అని చాలివరంగా ఈ ‘ఆంధ్ర’ కృష్ణం పేర్కొనబడింది. ఇది ‘ఆంధ్ర’ కృష్ణానికి విశ్వతీ సంస్కృత పురాణాలలో ముఖ్యంగా బ్రహ్మండ, భాగవత, మత్స్య, వాయు, విష్ణు పురాణాల్లో ఆంధ్రభృత్యులు అనేటటువంటి వంశము పేర్కొనబడింది. ఈపురాణా ల్లోని ఆంధ్ర భృత్యులే ఆంధ్రు లని చరిత్రకారుల యూహ.

శ్రీ. క. 4, 5 కాలాల్లో వందన ప్రతిపేద సాహిత్యములో ఒక గ్రంథం అలా ‘అంది

తమ అని శోధించబడింది. ఇది కాతి పరంగానే, వారు అంగ్రులేనని పరిపా తించి అభిప్రాయము. అలాగే రేవళతా ద్వానికి చెందిన 'జవాన్ ఫూర్ గాన ములో' 'అంగ్రపతి, అంగ్రపా' అనే పదాలు వాడబడ్డాయి. ఈ కావ్యవర్ణనలయిం దున ఒక తామ్రకాగనములో ఒక అంగ్రా ధవలీని గూర్చి వర్ణించబడినది. మిగి లోట ఆదికృతమని కావ్యమాలలో 'అంగ్రేవమాల' అని వాటింపరగా వాడుక చేయబడింది. పల్లవరాజు ప్రతినిధి యైన శివస్థంభవర్మ చేయించిన 'మైద వోలు' కావ్యములో మొట్టమొదట ఈ అంగ్రశబ్దం దేశపరముగా వాడబడింది. మల్లదేవనందికగ్న (క్రి. శ. 840 లో వేయించిన మడియ నూరు 'కావ్యము లో' 'అంగ్రేవమాల' అని వాడుక చేశారు. బీజాపూరి పాఠము కూడా (క్రి. శ. 106 లో తన 'సృష్టాంశిక'లో అంగ్రదేశాన్ని పేర్కొన్నాడు. చెఱాయోత్రికుడు చూరాయన సాంగ్ (క్రి. శ. 640 లో నడి కృష్ణ, గోదావరీమండలాల్లో సమానముగాగుర్తించబడిన భూభాగాన్ని 'అంగరదేశము'గా నిర్వచించాడు. దండి మహాకవి (క్రి. శ. 810 లో తన దశవమార చరిత్రలో 12 ఆల్లాసంలో అంగ్రనగ రాన్ని పేర్కొన్నాడు.

'శివకావ్య నీడలూరి' అనే తమిళగ్రం థములో 'అంగరము' అనేది దేశంగా చెప్పబడింది. నేమిచంద్రుని 'ప్రవచన సాగోధారము' అనే ప్రాకృతిగ్రంథ ములో అంగ్రదేశపరంగా 'అంగ్ర' శబ్ద ముపయోగించబడినది.

భాషాపరంగా చూస్తే అంగ్రశబ్దం 'నంజనూడి' కావనంలో వెలువడుతుంది.

'తెనుగు' అనే పదం వస్తుయగారి భారతింగో ఆవయోగించడం జరిగింది. అంతకంటే ముందుగా కన్నడవామడి గురించి 1 నంద్యిస్తే తెనుగుపద నికే జరి పువ్రత కనిపిస్తుంది. 'తెనుగు లేటి - తెనుగు లేటెనెనది కన్నడ కేతురి=కన్నడం కే సూరిశాంబిడి

అవ అధ్యాన్నయ=తమిళం అధ్యాన్న మైనది అని ఇది విశ్వసించడము మన నరకు ఇబ్బంది లేదు. తమిళులుమాత్రము ఒప్పురు, పోలే తెలుగు, నుండి తెలుగు తెలుగు తెనుగు నుండి పుట్టితాయని కొందరు చెబుతున్నారు. నిజం పరిశీలిస్తే తెలుగు, తెలుగు అనే గెంత మార్పులు భాషాపరంగా క్వరాననిదాత!

ఇంకా కాస్త పుట్టకృత్తి పరంగా అలో చిస్తే తాన్ + అని అనుకల్పము అనుడిక వలన తెనుగుశబ్దం ఏర్పడిందని చెబుతు తున్నారు. అదికావడం దేవాలాంటి నుధురమైన భావ అని కూడా అంటు న్నారు. మొదటిది గ్రియస్క లింగ్విస్టిక్ సర్వేలో చెప్పింది, తెనుగుకన్నా తెలుగే వ్రాసినమని ఒక అభిప్రాయం కూడా ఉంది. మొత్తమైన అంగ్రము తెనుగు తెలుగు అనే పదాలకు ఒకే భావమే పర్యాయ పదాలుగా వాడటం చేత ఇంకా లోతువ్రాసేటందు తెలుగువగురించి వివరి సాను. తెలుగులో ఉన్న కావ్యాలలో తెలుంగ, తిలింగ, తిరిలింగ, తెలంగ, తెలుంగర్ - అనేక బ్రాలు వాడబడ్డాయి. దానిపుట్టకృత్తి పరిశీలిస్తే తిలింగశబ్దభవ మని, ఆ మూడు ప్రాంతమధ్యగల దేశా నికే చెందిన భాషావడముచేత ఆవేరి చ్చిందని చెప్తారు.

ఈ తెలుగు అనే పదానికి ప్రాచీన కావ్యాలలో ప్రయోగము కనపడదు. వినవత్తరాజులో మాత్రము ప్రాసఘటి తంగా ప్రయోగింపబడినది. మూలముటిక శీతవకూడా తెలుగు అనేమాటను ప్రయో గించాడు అదే ప్రాసవాసంలో వుంది విక్రమ తన సర్వచన్త్రనిగామాయణం లో ఉపయోగించాడు ప్రాకృతకావ్యా లలో తెలుగుకన్నానే పర్యాయ శబ్దాలుగా తిలింగ తెలింగ - దేశవిశేషంగా చెప్పుబడ్డాయి. మార్కండేయ, వాయు పురాణాలలోనూ దేశవాసుంగా ఉదాహ రించబడింది.

తమిళంలోని 'తొల్కావియోగ్నికే కావ్యభాషమైన 'తిచ్చెవోల' పదవిధరణ సందర్భంలో 'తొల్కానివాడలలో తెలింగం' అని వుంది. ఇది పవనకతాబ్దానికి సంబంధించినది. ఇదే విధంగా 'కలింగత్తులిరికి' అనే తమిళగ్రంథంలో కూడా తెలుంగ అనే అంగ్రముచెప్ప బడగా, బడబావలోగల 'సమ్మూత్' అనే గ్రంథంలో కూడా 'తెలింగం' అనేదే ఉదాహరించబడింది.

కన్నడ భాషలోనూ పే వినవత్తరా గంలో 'తెలుగు తెంగ' అనేమాటలు ప్రయోగించారు అదే భాషలో 'శివోవా' రచించిన 'శివమణి దర్పణమ్' అనే పద్య వ్యాకరణంలో 'తెలుంగిలి తెలిగితి' అనే శబ్దాలు ప్రయోగింపబడాయి దీనిని బట్టి 2 వ శతాబ్దం నుండి వాడుకలో స్పష్టముగా తెలుయింది.

ధర్మశ్రీ వర్మక కాశ్యప వచనరామ సంజ్ఞ మొదలూ త్రిలింగారమునకు త్రిలింగ దేశ మనమ కృతులన్' కాబట్టి 'త్రింగ' - తిలింగ - తెలుంగు - తెలుగుకూడ కావచ్చును.

త్రిలింగ శబ్దభవము తెలుగు అని చెప్పకావచ్చుప్రమా తూర్పు సాగర తీరాన్ని ఆత్రిలింగ - మధ్యకలింగ - కలింగ వాయవ్యో వ్యవహరిస్తారు. గోదావరి నుండి మహాసాగర గిరివరకు కలింగము. ప్రస్తుతము గోదావరినుండి మహాసాగర గిరివరకు ఉన్న భూము తెలుగుదేశం లోనే ఉంది. అంటే కలింగము త్రిలింగాలలో ఏదేశము ఈ ప్రాంతంలో పూర్వపురాలాని వేయించిన కావ్యము లలో 'త్రిలింగాధిపతి', 'త్రిలింగాలో' ఏదేశము త్రిలింగాధిపతి, 'త్రిలింగ ముదలొధిపతి' అని ఆయాపాఠములు పేర్కొనబడ్డాయి.

ఆవిధంగా కూడా ఈ త్రిలింగశబ్దమే కొన్ని మార్పులకు గురై తెలుగునదతి ఒకవాడము ఏతావతా చెప్పేదమున 'అంగ్రము - తెలుగు - తెలుగు - Jenty' వంటి అనేకానేకాలూ ఆయాకాలా ల్లో మారుతూచచ్చాయి. ***

